УДК 332.1

Вербицький Дарій В'ячеславович
аспірант кафедри економіки та підприємництва
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Україна)

ІНСТИТУЦІЙНО-ЦИФРОВІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АВТОНОМІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Сучасні умови функціонування регіональних економік характеризуються воєнними ризиками, порушенням логістичних ланцюгів, енергетичною нестабільністю, дефіцитом ресурсів та необхідністю прискореного відновлення. За таких умов показники економічного зростання, бюджетної спроможності чи інвестиційної активності не дають повної характеристики здатності території підтримувати ключові функції за умов зміни зовнішнього середовища. Тому доцільно змістити акцент із оцінювання лише розвитку на визначення внутрішньої функціональної спроможності територіальної економічної системи. Такий підхід покладено в основу авторського Індексу автономності кластеру (ІАК) — інтегрального інструменту оцінювання здатності території підтримувати стійке функціонування, критично важливі процеси та адаптацію до зовнішніх шоків за рахунок власного ресурсного, виробничого, інституційного та інноваційного потенціалу [1, с. 241–258].

Автономність у запропонованому підході не означає ізоляцію. Вона характеризує здатність регіону або громади компенсувати порушення зовнішніх зв'язків, зберігаючи інтегрованість у національну та міжнародну економіку; отже, автономність є передумовою стійкішої міжтериторіальної кооперації [1, с. 242–243]. Базова модель ІАК охоплює шість функціональних складових: продовольчу, енергетичну, економічну, соціальну, інституційну та екологічну автономність, а за потреби – логістичний та інноваційний модулі [1, с. 245–247].

Продовольство, енергетика, логістика та соціальна сфера в цій моделі є не «інституціями» у вузькому значенні, а функціональними підсистемами територіальної економіки, діяльність яких забезпечується інституціями, організаціями, інфраструктурою, правилами та економічними механізмами. Такий підхід поєднує інституційний та економічний виміри автономності. Особливого значення набуває інституційна спроможність місцевого самоврядування – здатність органів влади приймати й координувати економічні рішення, мобілізувати внутрішні ресурси та взаємодіяти з іншими територіями й інвесторами. Чинна Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки орієнтує політику на підвищення інституційної та фінансової спроможності територій, багаторівневе врядування, ефективність публічних інвестицій і міжмуніципальне та міжрегіональне співробітництво [6].

За цих умов стратегічне управління має ґрунтуватися не на ізольованому забезпеченні кожної громади, а на мережевій моделі, де внутрішня спроможність поєднується з можливістю залучення ресурсів, компетенцій і виробничих

потужностей інших територій. ІАК у такій системі може бути інструментом не лише оцінювання, а й визначення пріоритетів міжтериторіальної кооперації.

Важливою передумовою є цифровізація управлінських процесів. В Україні вже функціонують цифрові рішення для окремих ланок економічного управління. Зокрема, DREAM забезпечує цифровізацію публічних інвестицій: планування, підготовку та оцінювання проєктів, їх пріоритезацію, формування портфелів і моніторинг реалізації [2]. ProZorro формує відкритий інформаційний простір у сфері публічних закупівель, а доступність даних створює основу для їх подальшого аналітичного використання [3]. Таким чином, необхідні елементи цифрової інфраструктури вже формуються, але переважно обслуговують окремі процеси. Наукова проблема полягає в їх аналітичному поєднанні навколо єдиної характеристики територіальної спроможності; саме цю роль потенційно може виконувати ІАК.

Зарубіжний досвід доповнює цю логіку. В Естонії X-tee являє собою технологічно-організаційне середовище безпечного обміну даними між різними інформаційними системами: вони можуть не об'єднуватися в одну систему, але взаємодіяти на основі визначених правил та угод [4]. Для ІАК це означає можливість формування не нової централізованої бази даних, а аналітичного контуру над уже функціонуючими ресурсами, який інтегрує дані про інвестиції, закупівлі, виробництво, енергетику та інші підсистеми [1, с. 250–255].

Угорський досвід демонструє економічний ефект масштабування цифрової інфраструктури. Центральна система Municipality ASP об'єднує дев'ять спеціалізованих систем і спільну платформу; до 1 січня 2019 р. до неї було підключено практично всі 3197 місцевих органів влади Угорщини [5]. Для громад із різною фінансовою та кадровою спроможністю такий підхід дає змогу зменшувати дублювання витрат, стандартизувати процеси й підвищувати сумісність даних.

Отже, українські та зарубіжні практики формують послідовний ланцюг: ProZorro забезпечує відкритість даних про економічні операції, DREAM – цифровізацію інвестиційного циклу, X-tee – міжсистемну взаємодію, а Municipality ASP – масштабування спільної цифрової інфраструктури. ІАК може виступати наступним аналітичним рівнем, який перетворює накопичені дані на систему оцінювання територіальної спроможності. Такий підхід відповідає і проекту оновленої Державної стратегії, де серед пріоритетів визначено інституційну та фінансову спроможність, багаторівневе врядування, ефективність публічних інвестицій, міжтериторіальну співпрацю та цифрові рішення, зокрема GIS-моніторинг [7].

У сучасній системі стратегічного управління ІАК доцільно розглядати як аналітичний механізм зв'язку між даними, інституціями, інвестиціями та управлінськими рішеннями. Його призначення полягає не у створенні чергового рейтингу територій, а у виявленні критичних залежностей, функціональних «вузьких місць» та оцінюванні того, як інвестиційні й інноваційні рішення змінюють автономність території [1, с. 250–256].

Практично це дає змогу перейти від питання «який стан має територія?» до питання «який напрям інвестування найбільше зменшить її критичну

залежність?». За низької енергетичної та продовольчої автономності інвестиційний проєкт, що поєднує локальну генерацію та контрольоване виробництво продовольства, може оцінюватися не лише за фінансовою віддачею, а й за впливом на відповідні субіндекси. Це переводить оцінювання інвестицій від рівня окремого проєкту до рівня системного ефекту для територіальної економіки [1, с. 254–256].

У цій моделі Індекс автономності кластеру може виконувати функцію аналітичного ядра для органів місцевого самоврядування, поєднуючи інформаційні ресурси території з оцінкою її внутрішньої спроможності та визначенням інвестиційних пріоритетів. Подальший розвиток ІАК доцільно пов'язувати з цифровою реалізацією, відкритими даними, міжсистемною інтеграцією та сценарним моделюванням, що дозволить оцінювати не лише поточний стан, а й наслідки інноваційно-інвестиційних рішень. Отже, поєднання відкритих даних, цифрового управління інвестиціями, електронних закупівель, міжсистемного обміну та інтегрального оцінювання створює основу для адаптивної моделі стратегічного управління [1; 6; 7].

Перелік використаних джерел

1. Вербицький Д. В. Індекс автономності кластеру. *Грааль науки*. 2026. № 62. С. 241–258. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.20.02.2026.023.

2. DREAM : система управління публічними інвестиціями : офіційний вебпортал. URL: https://dream.gov.ua/ua (дата звернення: 07.09.2026).

3. ProZorro : публічні закупівлі України : офіційний вебпортал. URL: https://prozorro.gov.ua/ (дата звернення: 07.09.2026).

4. Information System Authority. *Data exchange layer X-tee* : official website. URL: https://www.ria.ee/en/state-information-system/data-exchange-platforms/data-exchange-layer-x-tee (accessed: 07.09.2026).

5. Dán M. *The Hungarian central Municipality ASP as a good practice of local government digitalisation* // Interoperable Europe Portal. 2019. URL: https://interoperable-europe.ec.europa.eu/collection/egovernment/document/hungarian-central-municipality-asp-good-practice-local-government-digitalisation (accessed: 07.09.2026).

6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 : у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/695-2020-п (дата звернення: 07.09.2026).

7. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. *Мінінфраструктури презентувало проект оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки*. 20.12.2023. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mininfrastruktury-prezentuvalo-proekt-onovlenoi-derzhavnoi-stratehii-rehionalnoho-rozvytku-na-2021-2027-roky (дата звернення: 07.09.2026).